

Социализация на индивида и влияние на групите върху социализацията му

Човекът е определено социално същество. Неговата дейност протича при социални условия, в групи или под натиска на социално обкръжение.

Нещо повече, социалните аспекти на индивида започват да се развиват от най-ранно детство, още при грижите за новороденото от страна на неговите родители.

Понякога се казва, че с израстването намалява зависимостта на детето от оценките и одобрението на възрастните, но пък то започва да е зависимо в същите отношения от връстниците. Следователно, няма възраст, при която човекът да не се нуждае от социализация.

Това е теренът, на който индивидът у себе си формира привички и нагласа да предизвиква признание за себе си чрез дела, имащи ценност за социума.

Социализацията на личността е процес, съпътстващ целия живот на човека, който се осъществява под влиянието на фактори: като семейството, формални и неформални социални групи, процеси на обучение, възпитание и др. Тя е процес на моделиране на индивидуалното функционално поведение в съответствие с очакванията на културата или обществото, в която човек живее.

Социализацията включва генерационното развитие на индивида и представлява процес на превръщането му в личност, която се характеризира с усвояване и изпълнение на определена система от социални роли. Процесът на социализацията включва както съзнателно замислените организирани и осъществявани социални въздействия, така и стихийно протичащите процеси. Един от компонентите на този процес е и постепенното изграждане на мирогледа на личността, а от тук и на определена система от ценностни ориентации. Социализацията продължава до края на човешкия живот, но с увеличаване на възрастта интензивността на социализационния процес постепенно се снижава.

В социологията в съдържанието на процеса социализация обикновено се включват процесите на усвояване от индивида на знания, умения и ценности, социални норми и роли, приети в обществото и необходими за неговото ефективно функциониране. Тези норми обаче са различни за всяко общество. Или с други думи, всеки социум има своите проявления и норми, които трябва да се дефинират и да се вменят на отделната личност.

Проявяването на социалното в личността е процес, чрез който социалните роли, ценности и норми се включват в и изграждат структурата на личността. Под формата на “нормативни ориентации”, социалното в личността структурира социалните действия на индивидите, които от своя страна поддържат социалните структури и функционирането на социалната система.

При социализацията на личността обаче, възниква следния въпрос – как обкръжението участва в този процес? Дали този процес е присъщ на малките или на големите групи? Откъде човек се приучава към социални действия? В този смисъл, трябва да се каже, че отделните групи формират определени норми, които участват в процеса на социализация.

Понятието норма, нормативност е неделимо от социалните аспекти на личността, през целият си живот човек се стреми да влезе или излезе от определени норми, наложени му от семейството, обществото религията и т.н..Така нормата се явява същност, не отделена от обществения живот, над обществените отношения, органически вплетена в дейността на хората и изразяваща най-типичните и устойчиви връзки и отношения. Социалната норма е като универсално свойство на общественото битие, изразяващо се в предписание, установен ред, правило образец и т.н.

Групата има следните роли при социализацията на индивида:

- Канализираща функция – организира ресурсите на субекта за реализация на над-ситуативни замисли, които са едновременно личностно смислени и обществено значими;
- Публично самоутвърждаване – индивидът обръща внимание върху себе си и своето човешко качество чрез дела, предназначени за оценка от някаква общност (роднинска, приятелска, професионална, общонационална). Делата създават и укрепват репутацията и публичния имидж на своя автор. Индивидът има възможност да се усеща като фактор в културното пространство;

- Преживяване на компетентност – трудността и сложността на процеса на реализация постъпката, доколкото тя надхвърля рутинните умения на всекидневието, създават чувство за върховен контрол върху ситуациите на собствения живот на индивида и чувство за успех (постижение) в необикновено начинание. Тази над-ситуативна насоченост поражда богата гама от усещания и емоции на компетентно овладяване, на чувство за мисия, а в изключителни случаи носи “върхови преживявания”;

- Създаване на континуитет на психологическото време на индивида – миналото, настоящето и бъдещето стават части на единно вътрешно време чрез проект, който има широк времеви хоризонт. Ако нямаше проект, интегриращ трите сектора на времето, Азът би загубил своята идентичност в потока на времето и много от спомените не биха имали особен смисъл;

Следователно, може да се обобщи: чрез групите, личността получава социалните аспекти на нормите на своето време.

Групата има още едно значение при социализацията на индивида –това е ролята.

Взаимодопълващите се роли често са във взаимодействие. В този случай се говори за ролеви сектор в социума. Взаимодействието включва типичното и очковано съгласуване на ролевите позиции, в дадената група. Всяка роля се играе от определена позиция в обществото. Тази позиция се детерминира от ролевия статус. Сам по себе си той не зависи от ролята и личността, която я заема. Социалния статус определя мястото на човека в социума и сбора от права и задължения, които той изпълнява, заемайки даден статус.

Понякога са възможни ситуации на ролева неопределеност. Когато очакванията към дадена позиция са непълни или неопределени, можем да кажем, че такава ситуация е налице. Когато очакванията за ролите надвишават капацитета от способности на личността да ги посрещне се създават условия за ролево претоварване. Човек не може да отговори адекватно на социалните очаквания към него, което разбира се, е фактор за проблемно поведение или конфликт в сферата на социалните отношения.

Разбира се, за да играе определена роля при социализацията си, човек трябва да притежава релевантни на нея умения. Би било много полезно да се възприеме един репертоар от личностни умения и роли, който да може да детерминира поведението,

които личността демонстрира. Важно е да се разбере, че ролята има различни аспекти и изпълнява различни функции, но също така е важно да се подчертае, че основните функции на ролята са социалната, личностната и трудовата. Социалната е насочена към поддържане на междуличностните отношения в групата. От тази функция зависят такива активности като наблюдение над груповите процеси, стандартизация, съгласуване, правене на компромиси, както и снемане на напрежението, хармонизиране на взаимоотношенията, подпомагане на комуникациите, изграждане на доверие. От тази функция, също така и зависят отделните очаквания на социалната група към индивида. Те пък от своя страна формират и социалните норми, под чието ограничение действа ролевата позиция на индивида.

Следователно: социализацията продължава през целия живот на човека, защото личността по принцип е социално насочена. От друга страна, ролята в групата определя някакви ограничения или норми, които човек трябва да спазва. Тяхното спазване пък от своя страна има принос при формиране на позицията на индивида в обществото.

Източници:

1. Андреева, Л., Социално познание и междуличностно взаимодействие, С., 1998
2. Джонев, С. Социална психология, т.1, Софи –Р, 1996.